

JONAS KLIMAVIČIUS

IŠ KUR JŖRĖ IR KAS IŠ JŖRĖS

ESMINIAI ŽODŽIAI: svetimybės, vardai; *jorė*, *Jorūnė*, *Joris*.

Dalykas lietuvių kalbotyroje jau šimtas metų aiškus, bet daugiau kaip pusšimtis – vis painiojamas.

1912 m. Sankt Peterburge atskiru atspaudu išėjo dar gana jauno, bet brendusio ir jau produktyvaus kalbininko Kazimiero Būgos, smarkiai pasi-nešusio į etimologiją, Imperatoriškosios mokslų akademijos leidiniui rusiškai parašyta studija *Lituanica* (49 p.). Pirmoji jos dalis skirta skolinių iš rusų kalbos chronologijai (kaip žinoma, daugiausia santykei). Rūpimas atvejis – rus. *я* (iš prosl. *ja*) liet. skoliniuose yra *jo*: *яворъ* → *jōvaras*, *яръ* → *jōrė* (arba *ė*: *пятница* → *pėtnyčia*). Iš karto reikia pasakyti: genetinis rus. *я* atitiktumu yra *en* (*in*): *пять* : *penki*, *пята* : *pentis*, *опять* : *atpent*, *зять* : *žentas*; *вязь* : *vinkšna*, *мять* : *minti*... Lengva skirti gretinant genetinę bendrybę *мясо* : žem. ir pr. *mensa* ir skolinį *mėsa*. Rus. *яръ* bendrybė būtų **enris* arba **ėris*, bet jos nėra.

Jorės ir jai giminiškų žodžių reikšmės ir šaltiniai bus išsamiai nurodyti kiek paskiau, o dabar užteks pasakyti, kad nėra vienas jų nėra nei senosios rašomosios, nei naujosios bendrinės kalbos leksikos duomuo ir jokia reikšme jai nereikalingas, taigi turi aiškų *svetimbės* statusą. Tačiau prasi-lenkimų su šia tiesa būta ne vieno, tikro galo šiai negandai nėra, o padarinių yra net sunkių.

Šiuo K. Būgos išaiškinimu nepasinaudojo žodynininkas Jonas Baronas: *зелень* – *žalumas*, *žali darylai*; *жалутынай*, (*pavasario*) *jórė*; *daržovės-ių*; *žaliuonys-ių*, *žalesas* (*pelesiai*), *зеленѣться* – *joruoti* RLŽ 1924. Po kelių dešimtmečių – ir Vytautas Baronas su Vincu Galiniu: *зелёный* – 1. *žalias*,

žalsvas, žaliukas, žaliuonėlis, jor ū s, зеленоватый – žalsvas, žalzganas, jō r s v a s, зеленеть 2. ir зеленеться – žaliuoti, jor ū o t i RLKŽ I 1967.

Praejo beveik pusė amžiaus, kol Zigmąs Zinkevičius išleido K. Būgos *Rinkinių raštų* tritomę ir jorės dalykas tapo lengvai prieinamas (Būga 1958: 347).

Metais anksčiau išėjo ir LKŽ IV 1957. Čia su visais pirminiais ir ant-
riniais (kartotiniais) šaltiniais (ir 2 reikšmėmis) išsamiai pateikta jorė –
1. „žaluma (pavasario)“: *Kaip jorė žaliuoj Alsėdžiai. Pažaliavo kaip jorė*
A. Kašarauskas. *Jorė yra žalesa pavasarį* A. Juškos žodynas [ir A. Pabrėžos
jorybė], 2. „žali dažai; metalo pažaliavimas (vario junginys)“: *Medis žalias*
it jorė. O kas tai yra jorė? – Tokia žalia dažyvė J. Jablonskis (be abejo, iš
žemaičių tarmės); A. Kašarauskas (be sakinio). Toliau – būdvardžiai jorus
„šviesiai žalias“: *Laukas jorus, pieva jori, žali* S. Daukantas. *Pagal įvairumo*
medžių įvairios barvos [t. y. spalvos]: *jau tamsiai, jau skaidriai jori arba tru-*
putį gelsva S. Daukantas (ir abstraktas jorumas S. Daukantas), *jorsvas* „žals-
vas“ S. Daukantas, veiksmazodžiai jorūoti „žaliuoti“: *Žolė, medis jorūo[ja]*
pavasari, t. y. žaliuo[ja]; jōruoti BŽ (t. y. RLŽ 1933), *joriuoti: Dygsta, auga,*
joriuoja, žydi ir neša brandį S. Daukantas (dar ir A. Pabrėža), *jorti* „pradėti
žaliuoti; darytis žaliai; žalti“ S. Daukantas, *pajorinti* „pažalinti“ A. Pabrė-
ža. Ne spalvinių (kaip aiškės iš etimologijos, pirmesnių) reikšmių yra joras
[LKŽ IV j yra apversta] „pavasario sėja; vasariniai javai“: *Ir pasėjau daugel*
jorų, oi, oi, oi, iš tų jorų daug bajorų, oi, oi, oi Lietuvių tautosakos rankraš-
tynas. Kadangi lokalizacijos nėra, jei būtų iš r kietinimo ploto netranspo-
nuotas (derantis su bajorų), ne tarmiškai būtų jorių, taigi ta pati jorė (ar
joris), o ne joras (šis fonetiškai negalėtų būti rusybė, o būtų jau lenkybė).
Tačiau dėl arealinių motyvų ši galimybė būtų įmanoma nebent tik kaip
koks tautosakinis reliktas. Dar yra būdvardis jorinis „ankstyvas“ (apie au-
galus): *Jorines bulves pirkau* A. Juškos žodynas ir „ištįsęs“ (?): [Augalų]
Siūlai joriniai A. Pabrėža, būdvardinis daiktavardis – A. Pabrėžos naujadaras
jorinė „miškuose ant puvenų augantis ausūninių šeimos saprofitinis grybas“
(Peziza aeruginosa) ir veiksmazodis jorėti „augti, plisti“ (?): *Maras taip*
laisvai jorėjo, jog trečioji dalis svieto beliko S. Daukantas.

Taigi jorės giminė didoka, reikšmių įvairovė nemaža, vartojimo plotas
neišeina iš žemaičių tarmės ir paplitimas tarmėje, dažnumas menkokas. Reiš-
kinys atrodo nesenas ir ne nykstantis, bet tiesiog neišplitęs, susilaikęs.

Visi jorės giminės žodžiai LKŽ IV 1957 pateikti be svetimybės žyminčio
kryžiuko (×). K. Būgos *Lituanica* (1912) jau buvo retenybė, jo *Rinkinių*
raštų I tomo (1958) dar nebuvo, taip pat greičiausiai dar nebuvo ir Ernsto

Fraenkelio *Litauisches etymologisches Wörterbuch* I t. (LEW I 1962), ėjusio sąsiuviniais nuo 1955 m., atitinkamo sąsiuvinio (su p. 194–195). E. Fraenkelis pateikia ir S. Daukanto *Būdo* dievavardį *Jōris*, –ė „der grüne Gott oder Göttin des Frühlings“. Šitai reikia atskleisti ir patikslinti: *Vadino jį* [dievą], *kaip sakiau, Jor e, nesgi kožnas žino, jog pavasarį, sniegui padribus, kad kiele ledą išspiria, tad pasirodo laukuose ir krūmuose Jor é, beje, žalesa* S. DaukR I 1976 503. Beje, LKŽ IV 1957 šis S. Daukanto sakinys (patrumpintas – nuo žodžio *pavasarij*) priskirtas... Jonui Jablonskiui (matyt, paimtas iš jo žodyno kartotekos ar raštų, kur pateiktas kaip kalbos duomuo – pavyzdys) ir padarytas (gal J. Jablonskio) bendriniau. Dar yra *Jor és dievas* S. DaukR I 1976 504 ir jos šventė: *Pirmoji šventė buvo pavasario, Trimpos, arba Jor és šventė vadinama* S. DaukR I 1976 539. Čia veikiausiai prie baltiško, bet neskaidraus dievavardžio *Trimpas* pridėtas – greičiausiai paties S. Daukanto – motyvuotas naujavardis *Jorė* (prie jos ir *Trimpo* giminė – gramatinė ar ir lytinė? – *Trimpa*), nesupratus, kad *jorė* – nelietuviškas žodis (užtai žemaitiškas!..). Tarsi labai liaudiškas formulinės vartosenos pavyzdys pateikiama dvigubai mažybinė *Jorė: pašaro stokodami, dejuoja senu įpročiu: „Ai Jor utale, kame esi?“* S. DaukR I 503 (dar ir 541).

S. Daukanto raštų tekstų rengėja kalbininkė Birutė Vanagienė savo sudarytuose žodynėliuose *gorinti* S. DaukR I 1976, *gorėti* S. DaukR II 1976, S. DaukIstŽ II 1995, *goriuoti* S. Dauk S ir V 1984 pateikia kaip LKŽ IV 1957, t. y. be pažymos *sl.* (slavybė). Bet E. Fraenkelio jau aiškiai pasakyta: „Zugrunde liegt russ. *jarb* „Sommerkorn, Sommergetreide, Erzeugungskraft, Grünspan“ (LEW I 1962). Remdamasis Janu Otrębskiu primena, kad net 1944 m. Franzas Spechtas nežinojęs *gorės* svetimumo, tačiau nurodo ir už K. Būgą daug ankstesnį – pirmą *gorės* skolinimąsi konstatavusį Aleksandrą Brücknerį – jo daktaro disertaciją *Die slawischen Fremdwörter im Litauischen* (1877; taigi 35 m. anksčiau už Būgą).

Savo didžiajame darbe – 1927 m. *Słownik etymologiczny języka polskiego* (perspaudas 1970 m.) A. Brückneris, etimologizuodamas lenk. *jar* psn. „wiosna“ (*jarka* – 1) *vasarojus*, 2) *jauniklė avis*, *jary* – 1) *vasarinis*, 2) psn. *jaunas; stiprus, tvirtas, guvus*, 3) psn. *ryškus, skaisčiaspalvis, jarzyna* – 1) *daržovės, jarzyć się* – 1) *žerėti, kibirkščiuoti; žaižaruoti*; 2) *spindėti, šviesti* LeLieŽ 1979), pirmiausia pažymi proslavišką kilmę ir mums svarbų dalyką – nėra giminiško atitikmens lietuvių kalboje (pridurkime – nė baltų kalbose), o toliau giminiuoja su vok. *Jahr* (got. *jēr*) ir avest. *jar-* – „metai“, gr. *hōrā* „metų laikas; metai“, *hōros* „metai“, lot. *hornus* „metinis, šiemetis“ SEJP 1970.

Maxo Vasmerio *Russisches etymologisches Wörterbuch* (1950–1958, rus. vert. 1964–1973) šiuo reikalu LKŽ IV 1957 dar negalėjo padėti, bet nepasinaudota daugelio ir vėliau. Rus. tarm. *ярь* – *vasarojus*, cerkv. sl. *яра* – *pavasaris*, sen. rus. *ярь* – *pavasarinis*; *vasarinis* – prosl. *jarъ* giminiški avest. *yārā* – *metai*, gr. *ῥῶρ* – metų laikas; metas, *ῥῶρος* – *laikas*; *metai*, got. *jēr* – *metai*, lot. *hōrnus* – *šiemetis*, taip pat turi plačią giminę slavų kalbose (ЭСРЯ IV 1973), iš kurios čia minėtini tik būdingų reikšmių rusiški žodžiai, turintys lietuvių kalboje giminiškų atitikmenų: *ярица* – *vasarojus*; *vasaručiai* (rugiai, kviečiai), *яровіна* tarm. – *vasarojus*, *яровіце* tarm. – *vasarojiena*; *ярка*, *ярочка* – *jauniklė* (nesiėriavusi) *avis*, *яроводье* tarm. – (upės) *pavasario potvynis*, *ярутка* – *čiužutė* (Thlaspi) RKLŽ IV 1985, *ярина* „яровое“; *яровик* „šiemetis gyvulys arba augalas“, *ярчук* „šuniukas“, *яреу* „metinis bebras“, *ярица* „jauniklė avis“ (*яріна* „avių vilna“; bulg. *ярина* „oškų gaujai“; *яріга* „šiurkštus audeklas ar drabužis“) : liet. *ėras*, pr. *eristian*, gr. *ἔριφος* „ožys“, lot. *aries* „avinas“, arm. *oroj* „ėriukas“; *ярые пчѣлы* „pirmasis vasaros spiečius“ ЭСРЯ IV 1973 (toliau eitų *яровой* (*яровой хлеб*, *яровые*), *ярый* (ir *ярость*), *яростный*, *яровитый*, *ярить*, *яриться*).

Ярыло „Joninių nakties piktosios jėgos išvaymo šiaudinė baidyklė“ anksčiau bandyta suprasti kaip pagonių dievybė, bet neįrodyta. *Ярослав* (plg. Igorio sakmės *ярый Тип Всеволод*) siejamas ir su gr. *εῦρωρός* „stiprus, neatmieštas“ (apie vyną), neteisingai – su lot. *īra* „pyktis“ (ЭСРЯ IV 1973).

LKŽ IV 1957 neteisingai prie *jorės* 1. pridėjo ir 2. „žali dažai; metalo pažaliavimas (...)“ – iš tikrųjų tai yra etimologinis (ne semantinis) homonimas – kitas skolinys iš rus. *ярь* II (*ярь*¹ tarm. *vasarojus*, *ярь*² prast. = *ярость* RKLŽ IV 1985), kuris pats irgi yra skolinys iš vid. gr. < nj. gr. *ἰάρι(ov)*, plg. sen. gr. *ἰός* „nuodai“ (ЭСРЯ IV 1973).

Per prūsų kalbą atsiskleidžia tolimiausia etimologinė reikšmė – pr. *gorme* „karštis“: toch. A *šärme* „vasara“, arm. *jerm* „šiltas“, *jer* „šiluma“, gr. *θερμός* „šiltas“, *θερμασσα* „krosnis“, lot. *formus* „karštas“ (ПЯ II 1979), nors „vasara“ – pr. *dagis*: liet. *daga* (: *degti*) „karštis; derlius“, *dagoti* „imti, valyti derlių“, got. *dags* (vok. *Tag*) „diena“ (ПЯ I 1975, PKEŽ I 1988).

Jorė, laimei, nepateko į *Dabartinės lietuvių kalbos žodyną* (1954, 1972, 1993...), net į jo tam tikrus pirmtakus – *Lietuvių kalbos rašybos žodyną* (Kaunas, 1948, 148–381), *Lietuvių kalbos vadovo* (Lietuvių tremtinių bendruomenė, Bielefeld, 1950) *žodyną* (157–604).

Tačiau į *Lietuvių rašomosios kalbos žodyno* V t. (lietuviškai–vokiška dalis, sudarė Alfredas Sennas ir Antanas Salys, Heidelberg, 1968) *Tikrinių vardu*

sgrąŝq, be abejo, sudarytą Antano Salio, pateko *Jorūnė* (Salys 1983). Ji greičiau ne savo (žemaičio!) susidaryta iš *jorės* ar S. Daukanto *Jorės*, o paimta iš Vinco Mykoliaičio-Putino *Raštų* II t. (1960) – dramatizuotos poemos *Skalvių mergelė* valdovo *Jorgės* dukters vardo.

Trejas metais vėlesniame Kazio Kuzavinio ir Bronio Savukyno *Lietuvių vardų etimologiniame žodyne* gal dėl to, kad vardas literatūrinis, *Jorūnės* nėra (LVEŽ 1971). Tačiau šiuodviejų autorių, iš kurių antrasis „lietuviškųjų ir kilusių iš kitų baltų kalbų vardų aiškinimus bei įvadą parašė“ (LVKŽ 1987: 12), daug platesniame vardyne pateikta: *Jōris* liet.; iš sen. lietuvių pavasario žalio (= žalumos – LVKŽ 2005) dievo (pagal S. Daukantą) vardo *Jōris*: liet. *jōrė* „žalymas, pavasario žaluma“, *jorūs* „žalias“, *jor-iuoti* „žaliuoti“; galbūt šio vardo tolimesnis (= tolesnis – LVKŽ 2005) vedinys yra v. *Jōrigis*; čia taip pat įdėta *Jōrigė*, trump. *Jōrė*, bet nėra *Jorūnės* (LVKŽ 1987). *Jorūnė* ir *Jorūnas* (ū) yra LVKŽ 2005.

Wojciechas Smoczyński daro du priekaištus LKŽ IV 1957: 1) „brak kwalifikatora *sl.* „słowiańskie“ – labai teisingą (tinkamą ir Vytauto Vitkausko LKŽT 2006), 2) neskiria reikšmės „vasarojus, pavasario sėja“, kuri esą matyti iš pavyzdžių *žaliuoj* ar *pažaliavo kaip jorė* (SEJL 2007), nors ji iš tikrųjų nėra tokia aiški kaip *jōro*, kuris nebūtinai yra tik „gretimė (oboczna) forma“. Pačiam autoriui galima prikišti lokalizacijų stygių (būtų bent arealinė pažyma *žm.* – *žmudzki*). Jo nurodytos *Jōr-upė* (sinkopinis var. *Jōrpė*) Aleksandro Vanago pateikiama lokalizacija – Lapės (prie Kauno) – išeina iš žemaičių ploto, o A. Vanagas ir negiminiuoja su *jorė* (*Jōrpės* – *ó!*): „Pirmojo sando *jor-* kilmė neaiški. Plg. *Jar-upys*“. Neaišku, ar šio Čekiškės upėvardžio, „kamienas *jar-* sietinas su liet. *Jarà* ež. Sv.[ėdasai]“ – „greičiausiai finougriškos kilmės“ (suom. *järvi* „ežeras“), ar – įtikimiau – kilęs iš avd. *Jāras* (LHEŽ 1981). *Jōrė* 4. „zielona farba“, kaip pirmiau sakyta, yra ne reikšmė, o homonimas. Įvelta korektūros klaida: *joriuoja, žydi ir nera* (= *neša*) *brandį*.

Daiva Sinkevičiūtė, minėdama *Jorio* nelietuviškas (gal puslietuvių?) formas *Ioris*, *Yoris* ir hibridinį naujavidį *Jormándas* (Sinkevičiūtė 2011: 225 ir 219), apie patį *Jorį* nieko nesako.

LKŽ_e 2013 – viskas po senovei.

Klaida iš mokslo ar bent mokslo nesuturima plinta. Pasigavo *jorę* ne tik tautosakos ir etnografijos puoselėtojai. Lituanistas Algis Uzdila, aiškindamas lenk. *Jarosław*, rašo: „Lenk. *jary* tai jaunas, gaivus, žvalus, guvus, stiprus ir yra bendras su senovės baltų žodžiu *jorė* „pavasario žaluma, šviežuma“ (Uzdila 2013 12: 6).“ Reklamoje jau eina duona *Jorė*.

Toliau taip būti negali – šitokia vardadarystė turi liautis. O šių vardų turėtojai ir davėjai suklaidinti Vardų žodyno ar tiesiog jau vardo buvimo, galėtų remtis nebent skandinaviška (vikingiška) *Jorio* (paskui – vedinių) kilme.

IŠVADOS

1912 m. Kazimieras Būga aiškino, kad *jorė* „pavasario žaluma“ yra slavybė (Aleksandras Brückneris – jau 1877 m.). Taip vėliau ir visi etimologai. Bet daug kas jų nežinojo. Jono Barono RLŽ 1924 *jorė* ir *joruoti* pateikiami, taigi svetimais nelaikomi. LKŽ IV 1957 *jorės* su visa gimine nežymi kaip svetimybių. Tai žemaičių tarmės retesnis žodis, daugiausia išplatintas S. Daukanto ir A. Juškos žodyno, bet nežinomas nei iš senųjų raštų, nei taikęs į naująją bendrinę kalbą. Reikiamai nereagavus LKŽ IV 1957 ir S. DaukR I ir II 1976, S. DaukIstŽ II 1995 ir S. Dauk S ir V 1984 visgi atsivėrė landelė, svarbiausia tebėra neužkišta nei LKŽT 2006, nei LKŽ_e 2013.

Antanas Salys 1968 m. į lietuvių vardyną praleido – greičiausiai V. Mykolaičio-Putino – *Jorūnė*, tąsą – su *Joriu*, *Jore*, *Jorūnu*, *Jorigiu*, *Jorige* – padarė Bronys Savukynas. Fonas šitokiam nerūpestingumui – neatsakingai liberalaus požiūrio į svetimybes lėtinis stiprėjimas. Beprisidedas ir siaurų specialybių, konkrečiai – vardyno, draudžiamų zonų užsibrėžimas... Mokslo tiesai galų gale nebus sunku nugalėti – užteks prisiminti. Šalinti įsisenėjusios klaidos padarinius gyvenime bus sunkiau (iš bėdos galimas teisinimas skandinaviška *Jorio* kilme).

Klaidų nelaisvė kalbos praktikoje apskritai didėja. Tačiau išlaisvina tik įgyvendinta tiesa. Turime jau ir netikėtą pavyzdį – ir ne iš kalbininkų darbų – sovietmečio hibridinė rusybė *jarovizacija* – „augalo prisitaikymas prie sezoninių klimato kitimų“ – *vernalization* AugBiolŽ 1998 jau keičiamas tikru tarptautiniu: *jarovizacija* (rus. *jarovyje* – vasarojus) ↗ *vernalizacija* VLE VIII 2005 (TŽŽ 2001 keitimas tik pradėtas: *vernalizacija* (pranc. *vernalisation* < *vernal* – pavasarinis) ↗ *jarovizacija*; TŽŽ 2013 irgi – tik pradėtas, MTŽŽ 2010 – net nepradėtas).

ŠALTINIAI

- S. DaukR I 1976 – Daukantas S. *Raštai* 1, Vilnius: Vaga.
- S. DaukR II 1976 – Daukantas S. *Raštai* 2, Vilnius: Vaga.
- S. DaukIstŽ II 1995 – Daukantas S. *Istorija Žemaitiška*, Vilnius: Vaga.

- S. Dauk S ir V 1984 – Daukantas S. *Sekimai ir vertimai*, Vilnius: Vaga.
 LeLieŽ 1979 – Vaitkevičiūtė V. *Lenkų-lietuvių kalbų žodynas*, Vilnius: Mokslas.
 RLKŽ IV 1985 – *Rusų-lietuvių kalbų žodynas*. Sudarė J. Kardelytė, Ch. Lemchenas, J. Macaitis, A. Mankevičienė, Vilnius: Mokslas.

LITERATŪRA

- AugBiolŽ 1998: *Trumpas anglų-lietuvių ir lietuvių-anglų kalbų augalų biologijos terminų žodynas*. Parengė O. Rupainienė, Vilnius: UAB „Nacionalinių tyrimų centras“ leidykla.
 Būga K. 1958: *Rinktiniai raštai* 1. Sudarė Z. Zinkevičius, redagavo V. Mažiulis, Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla.
 LEW I 1962: *Litauisches etymologisches Wörterbuch* von Ernst Fraenkel. Bd. I, Heidelberg: Carl Winter. Universitätsverlag, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
 LHEŽ 1981: Vanagas A. *Lietuvių hidronimų etimologinis žodynas*, Vilnius: Mokslas.
 LKŽ IV 1957: *Lietuvių kalbos žodynas* 4. Ats. red. K. Ulvydas, Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla.
 LKŽ_e 2013: *Lietuvių kalbos žodynas* 1–20. Vyr. red. G. Naktinienė, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
 LKŽT 2006: Vitkauskas V. *Lietuvių kalbos žodyno taisyms*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
 LVEŽ 1971: Kuzavinis K., Savukynas B. Lietuvių vardų etimologinis žodynas. – *Vardai ir žodžiai*, Vilnius: Mintis, 42–157.
 LVKŽ 1987: Kuzavinis K., Savukynas B. *Lietuvių vardų kilmės žodynas*, Vilnius: Mokslas.
 LVKŽ 2005: Kuzavinis K., Savukynas B. *Lietuvių vardų kilmės žodynas*. 4-asis pap. leid., Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
 MTŽŽ 2010: *Mokyklinis tarptautinių žodžių žodynas*. Parengė I. Ermanytė, V. Černė, J. Klimavičius, L. Puzinienė, Kaunas: Šviesa.
 PKEŽ I 1988: Mažiulis V. *Prūsų kalbos etimologijos žodynas* 1, Vilnius: Mokslas.
 RLŽ 1924: Baronas J. *Rusiškai lietuviškas žodynas*, Kaunas: Sakalas.
 RLŽ 1933: Baronas J. *Rusų lietuvių žodynas*, Kaunas: Sakalas.
 RLKŽ I 1967: *Rusų-lietuvių kalbų žodynas* 1. Paruošė V. Baronas, V. Galinis, redagavo B. Larinas, J. Macaitis, Vilnius: Mintis.
 Salys A. 1983: *Raštai* 2, Roma, 187–266.
 Sinkevičiūtė D. 2011: Nauji 2007–2010 m. lietuviškos kilmės vaikų vardai ir jų davimo polinkiai. – *Kalbos kultūra* 84, 214–229.

- SEJL 2007: Smoczyński W. *Słownik etymologiczny języka litewskiego*, Vilnius: Vilniaus universitetas.
- SEJP 1970: Brückner A. *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Warszawa: Wiedza Powszechna.
- TŽŽ 2001: *Tarptautinių žodžių žodynas*. Ats. red. A. Kinderys, Vilnius: Alma littera.
- TŽŽ 2013: *Tarptautinių žodžių žodynas*. Red. taryba: A. Kaulakienė, S. Keinys, B. Kurkulis, V. Račiūnaitė, V. Žalkauskas, Vilnius: Alma littera.
- Uzdila A. 2013: *Vilnius, Wilno, Вильна* ar dar kaip. – *Voruta* 12.
- VLE VIII 2005: *Visuotinė lietuvių enciklopedija* 8. Moksl. red. tarybos prez. Z. R. Rudzikas, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.

- ПЯ I 1975: Топоров В. Н. *Прусский язык. Словарь. А–Д*, Москва: Наука.
- ПЯ II 1979: Топоров В. Н. *Прусский язык. Словарь. Е–Н*, Москва: Наука.
- ЭСРЯ IV 1973: Фасмер М. *Этимологический словарь русского языка*. Перевод с немецкого и дополнения О. Н. Трубачёва, Москва: Прогресс.

Gauta 2013 09 15
Priimta 2013 12 20

WHERE DOES *JORĖ* COME FROM AND WHAT COMES FROM *JORĖ*?

S u m m a r y

In 1912 Kazimieras Būga argued that *jorė* 'spring vegetation' is a Slavism (Aleksander Brückner – as far back as 1877). All etymologists took the same road afterwards. However, many did not know them. *Jorė* and *voruotė* are included in the *Russian-Lithuanian Dictionary* published by Jonas Baronas in 1924, meaning that they are not considered foreign words. *The Dictionary of Lithuanian* (IV 1957) does not consider *jorė* and its gender forms as barbarisms. It is a less common word of the Samogitian dialect, mostly disseminated through the dictionaries of Simonas Daukantas and Antanas Juška; however, it is neither known from the old writings nor was it trying to pave its way into the new standard language. In the absence of a timely reaction, a gap nevertheless opened. Most importantly, it was neither corrected in *The Corrections of the Dictionary of Lithuanian* by Vytautas Vitkauskas nor in the electronic edition of *The Dictionary of Lithuanian* (2013).

In 1968 Antanas Salys opened the way to *Jorūnė* – probably deriving from Putinas, Lithuanian poet and writer – into the index of Lithuanian proper names; the continuity – with *Joris*, *Jorė*, *Jorūnas*, *Jorigis*, *Jorigė* – was established by Bronys Savukynas. The background for such carelessness was a gradual strengthening of an irresponsibly liberal approach towards barbarisms. It will not be hard for the truth of science to triumph eventually – it will only suffice to remember. It will be harder to eliminate the outcomes of the long-established error from life (in the worst case scenario, it can be justified by the Scandinavian origin of *Joris*). The captivity of errors tends to grow in the language practice. However, only the truth brought to life can make us free. An unexpected example is already in front of us – and it does not come from linguistics: a hybrid Soviet Russicism *jarovizacija* – ‘the adjustment of the plant to seasonal climate changes’ – *vernalization* is already replaced by a true international word *jarovizacija* (Russian *jarovyje* – spring crops) ↗ *vernalizacija* (*Universal Lithuanian Encyclopaedia* VIII 2005).

KEYWORDS: barbarisms, names; *jorė*, *Jorūnė*, *Joris*.

JONAS KLIMAVIČIUS

Erfurto g. 56-14, LT-04107 Vilnius